פרשת בראשית – ראשון

א (א) בְּרֵאשִׁ֖ית בָּרָ֣א אֱלֹהִ֑ים אֵ֥ת הַשָּׁמַ֖יִם וְאֵ֥ת הָאָֽרֶץ׃

א בְּקַדְמִין, בְּרָא יְיָ, יָת שְׁמַיָּא, וְיָת אַרְעָא.

רש"י ◂ **בְּרֵאשִׁית.** אָמַר רַבִּי יִצְחָק לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה אֶלָּא מֵהַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם שֶׁהִיא מִצְוָה רִאשׁוֹנָה שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל וּמַה טַּעַם פָּתַח בִּבְרֵאשִׁית מִשּׁוּם (תְּהִלִּים קי״א) כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם שֶׁאִם יֹאמְרוּ אוּמּוֹת הָעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל לִסְטִים אַתֶּם שֶׁכְּבַשְׁתֶּם אַרְצוֹת שִׁבְעָה גוֹיִם הֵם אוֹמְרִים לָהֶם כָּל הָאָרֶץ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִיא הוּא בְרָאָהּ וּנְתָנָהּ לַאֲשֶׁר יָשַׁר בְּעֵינָיו בִּרְצוֹנוֹ נְתָנָהּ לָהֶם וּבִרְצוֹנוֹ נְטָלָהּ מֵהֶם וּנְתָנָהּ לָנוּ: **בְּרֵאשִׁית בָּרָא.** אֵין הַמִּקְרָא הַזֶּה אוֹמֵר אֶלָּא דָּרְשֵׁנִי כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת (מִשְׁלֵי ח׳) רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ וּבִשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ (יִרְמְיָה ב׳) רֵאשִׁית תְּבוּאָתֹה. וְאִם בָּאתָ לְפָרְשׁוֹ כִּפְשׁוּטוֹ כָּךְ פָּרְשֵׁהוּ בְּרֵאשִׁית בְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וְלֹא בָא הַמִּקְרָא לְהוֹרוֹת סֵדֶר הַבְּרִיאָה לוֹמַר שֶׁאֵלּוּ קָדְמוּ שֶׁאִם בָּא לְהוֹרוֹת כָּךְ הָיָה לוֹ לִכְתּוֹב בָּרִאשׁוֹנָה בָּרָא אֶת הַשָּׁמַיִם וְגוֹ׳ שֶׁאֵין לְךָ רֵאשִׁית בַּמִּקְרָא שֶׁאֵינוֹ דָבוּק לַתֵּבָה שֶׁלְּאַחֲרָיו כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית מַמְלֶכֶת יְהוֹיָקִים. רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ. רֵאשִׁית דְּגָנְךָ אַף כָּאן אַתָּה אוֹמֵר בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים וְגוֹ׳ כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית בְּרוֹא וְדוֹמֶה לוֹ תְּחִלַּת דִּבֶּר ה׳ בְּהוֹשֵׁעַ כְּלוֹמַר תְּחִלַּת דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּהוֹשֵׁעַ וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל הוֹשֵׁעַ וְגוֹ׳. וְאִם תֹּאמַר לְהוֹרוֹת בָּא שֶׁאֵלּוּ תְּחִלָּה נִבְרְאוּ וּפֵרוּשׁוֹ בְּרֵאשִׁית הַכֹּל בָּרָא אֵלּוּ וְיֵשׁ לְךָ מִקְרָאוֹת שֶׁמְּקַצְּרִים לְשׁוֹנָם וּמְמַעֲטִים תֵּבָה אַחַת כְּמוֹ כִּי לֹא סָגַר דַּלְתֵי בִטְנִי וְלֹא פֵרֵשׁ מִי הַסּוֹגֵר, וּכְמוֹ יִשָּׂא אֶת חֵיל דַּמֶּשֶׂק וְלֹא פֵרֵשׁ מִי יִשָּׂאֶנּוּ, וּכְמוֹ אִם יַחֲרוֹשׁ בַּבְּקָרִים וְלֹא פֵרֵשׁ אִם יַחֲרוֹשׁ אָדָם בַּבְּקָרִים, וּכְמוֹ מַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית וְלֹא פֵרֵשׁ מַגִּיד מֵרֵאשִׁית דָּבָר אַחֲרִית דָּבָר. אִם כֵּן תְּמַהּ עַל עַצְמְךָ שֶׁהֲרֵי הַמַּיִם קָדְמוּ שֶׁהֲרֵי כְּתִיב וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם וַעֲדַיִן לֹא גִּלָּה הַמִּקְרָא בְּסִדּוּר הַקּוֹדְמִים וְהַמְּאוּחָרִים כְּלוּם בְּרִיַּת הַמַּיִם מָתַי הָיְתָה הָא לָמַדְתָּ שֶׁקָּדְמוּ הַמַּיִם לָאָרֶץ. וְעוֹד שֶׁהַשָּׁמַיִם מֵאֵשׁ וּמַיִם נִבְרְאוּ עַל כָּרְחֲךָ לֹא לִמֵּד הַמִּקְרָא בְּסֵדֶר הַמּוּקְדָּמִים וְהַמְּאוּחָרִים כְּלוּם: **בָּרָא אֱלֹהִים.** וְלֹא אָמַר בָּרָא ה׳ שֶׁבַּתְּחִלָּה עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְרֹאתוֹ בְּמִדַּת הַדִּין וְרָאָה שֶׁאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם וְהִקְדִּים מִדַּת רַחֲמִים וְשִׁתְּפָהּ לְמִדַּת הַדִּין וְהַיְנוּ דִּכְתִיב בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה׳ אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמָיִם:

(ב) וְהָאָ֗רֶץ הָיְתָ֥ה תֹ֙הוּ֙ וָבֹ֔הוּ וְחֹ֖שֶׁךְ עַל־פְּנֵ֣י תְה֑וֹם וְר֣וּחַ אֱלֹהִ֔ים מְרַחֶ֖פֶת עַל־פְּנֵ֥י הַמָּֽיִם׃

ב וְאַרְעָא, הֲוָת צָדְיָא וְרֵיקָנְיָא, וַחֲשׁוֹכָא, עַל אַפֵּי תְהוֹמָא; וְרוּחָא מִן קֳדָם יְיָ, מְנַשְּׁבָא עַל אַפֵּי מַיָּא.

רש"י ◂ **תֹהוּ וָבֹהוּ.** תֹּהוּ לְשׁוֹן תֵּמַהּ וְשִׁמָּמוֹן שֶׁאָדָם תּוֹהֶה וּמִשְׁתּוֹמֵם עַל בֹּהוּ שֶׁבָּהּ: **תֹהוּ.** אַשְׁטוֹרְדִי״שׁוֹן בְּלַעַ״ז: **בֹּהוּ.** לְשׁוֹן רֵיקוּת וְצָדוּ (סא״א): **עַל פְּנֵי תְהוֹם.** עַל פְּנֵי הַמַּיִם שֶׁעַל הָאָרֶץ: **וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת.** כִּסֵּא כָבוֹד עוֹמֵד בָּאֲוִיר וּמְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם בְּרוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבְמַאֲמָרוֹ כְּיוֹנָה הַמְרַחֶפֶת עַל הַקֵּן קוֹבְטֵי״ר בְּלַעַ״ז:

(ג) וַיֹּ֥אמֶר אֱלֹהִ֖ים יְהִ֣י א֑וֹר וַֽיְהִי־אֽוֹר׃

ג וַאֲמַר יְיָ, יְהֵי נְהוֹרָא; וַהֲוָה נְהוֹרָא.

(ד) וַיַּ֧רְא אֱלֹהִ֛ים אֶת־הָא֖וֹר כִּי־ט֑וֹב וַיַּבְדֵּ֣ל אֱלֹהִ֔ים בֵּ֥ין הָא֖וֹר וּבֵ֥ין הַחֹֽשֶׁךְ׃

ד וַחֲזָא יְיָ יָת נְהוֹרָא, אֲרֵי טָב; וְאַפְרֵישׁ יְיָ, בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין חֲשׁוֹכָא.

רש"י ◂ **וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל.** אַף בָּזֶה אָנוּ צְרִיכִין לְדִבְרֵי אַגָּדָה רָאָהוּ שֶׁאֵינוֹ כְדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ רְשָׁעִים וְהִבְדִּילוֹ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. וּלְפִי פְשׁוּטוֹ כָּךְ פָּרְשֵׁהוּ רָאָהוּ כִּי טוֹב וְאֵין נָאֶה לוֹ וְלַחֹשֶׁךְ שֶׁיְּהִיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּעִרְבּוּבְיָא וְקָבַע לָזֶה תְּחוּמוֹ בַּיּוֹם וְלָזֶה תְּחוּמוֹ בַּלַּיְלָה:

(ה) וַיִּקְרָ֨א אֱלֹהִ֤ים ׀ לָאוֹר֙ י֔וֹם וְלַחֹ֖שֶׁךְ קָ֣רָא לָ֑יְלָה וַֽיְהִי־עֶ֥רֶב וַֽיְהִי־בֹ֖קֶר י֥וֹם אֶחָֽד׃ פ

ה וּקְרָא יְיָ לִנְהוֹרָא יְמָמָא, וְלַחֲשׁוֹכָא קְרָא לֵילְיָא; וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צְפַר, יוֹם חַד.

רש"י ◂ **יוֹם אֶחָד.** לְפִי סֵדֶר לְשׁוֹן הַפָּרָשָׁה הָיָה לוֹ לִכְתּוֹב יוֹם רִאשׁוֹן כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּשְׁאָר הַיָּמִים שֵׁנִי שְׁלִישִׁי רְבִיעִי. לָמָּה כָּתַב אֶחָד לְפִי שֶׁהָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָחִיד בְּעוֹלָמוֹ שֶׁלֹּא נִבְרְאוּ הַמַּלְאָכִים עַד יוֹם שֵׁנִי כָּךְ מְפוֹרָשׁ בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה:

(ו) וַיֹּ֣אמֶר אֱלֹהִ֔ים יְהִ֥י רָקִ֖יעַ בְּת֣וֹךְ הַמָּ֑יִם וִיהִ֣י מַבְדִּ֔יל בֵּ֥ין מַ֖יִם לָמָֽיִם׃

ו וַאֲמַר יְיָ, יְהֵי רְקִיעָא בִּמְצִיעוּת מַיָּא, וִיהֵי מַפְרֵישׁ, בֵּין מַיָּא לְמַיָּא.

רש"י ◂ **יְהִי רָקִיעַ.** יִתְחַזֵּק הָרָקִיעַ שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁנִּבְרְאוּ שָׁמַיִם בְּיוֹם רִאשׁוֹן עֲדַיִן לַחִים הָיוּ וְקָרְשׁוּ בַּשֵּׁנִי מִגַּעֲרַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאוֹמְרוֹ יְהִי רָקִיעַ וְזֶה שֶׁאָמַר עַמּוּדֵי שָׁמַיִם יְרוֹפָפוּ כָּל יוֹם רִאשׁוֹן וּבַשֵּׁנִי יִתְמְהוּ מִגַּעֲרָתוֹ כְּאָדָם שֶׁמִּשְׁתּוֹמֵם וְעוֹמֵד מִגַּעֲרַת הַמְאַיֵּם עָלָיו: **בְּתוֹךְ הַמָּיִם.** בְּאֶמְצַע הַמַּיִם שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין מַיִם הָעֶלְיוֹנִים לָרָקִיעַ כְּמוֹ בֵּין הָרָקִיעַ לַמַּיִם שֶׁעַל הָאָרֶץ הָא לָמַדְתָּ שֶׁהֵם תְּלוּיִם בְּמַאֲמָרוֹ שֶׁל מֶלֶךְ:

(ז) וַיַּ֣עַשׂ אֱלֹהִים֮ אֶת־הָרָקִיעַ֒ וַיַּבְדֵּ֗ל בֵּ֤ין הַמַּ֙יִם֙ אֲשֶׁר֙ מִתַּ֣חַת לָרָקִ֔יעַ וּבֵ֣ין הַמַּ֔יִם אֲשֶׁ֖ר מֵעַ֣ל לָרָקִ֑יעַ וַֽיְהִי־כֵֽן׃

ז וַעֲבַד יְיָ, יָת רְקִיעָא, וְאַפְרֵישׁ בֵּין מַיָּא דְּמִלְּרַע לִרְקִיעָא, וּבֵין מַיָּא דְּמֵעֵל לִרְקִיעָא; וַהֲוָה כֵן.

רש"י ◂ **וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרָקִיעַ.** תִּקְּנוֹ עַל עָמְדוֹ וְהִיא עֲשִׂיָּתוֹ כְּמוֹ וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיהָ: **מֵעַל לָרָקִיעַ.** עַל הָרָקִיעַ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא מֵעַל לָרָקִיעַ לְפִי שֶׁהֵן תְּלוּיִין בָּאֲוִיר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַר כִּי טוֹב בְּיוֹם שֵׁנִי לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה נִגְמַר מְלֶאכֶת הַמַּיִם עַד יוֹם שְׁלִישִׁי וַהֲרֵי הִתְחִיל בָּהּ בַּשֵּׁנִי וְדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמַר אֵינוֹ בִּמְלוֹאוֹ וְטוּבוֹ וּבַשְּׁלִישִׁי שֶׁנִּגְמְרָה מְלֶאכֶת הַמַּיִם וְהִתְחִיל וְגָמַר מְלָאכָה אַחֶרֶת כָּפַל בּוֹ כִּי טוֹב שְׁנֵי פְעָמִים אַחַת לִגְמַר מְלֶאכֶת הַשֵּׁנִי וְאַחַת לִגְמַר מְלֶאכֶת הַיּוֹם:

(ח) וַיִּקְרָ֧א אֱלֹהִ֛ים לָֽרָקִ֖יעַ שָׁמָ֑יִם וַֽיְהִי־עֶ֥רֶב וַֽיְהִי־בֹ֖קֶר י֥וֹם שֵׁנִֽי׃ פ

ח וּקְרָא יְיָ לִרְקִיעָא, שְׁמַיָּא; וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צְפַר, יוֹם תִּנְיָן.

רש"י ◂ **וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמָיִם.** שָׂא מַיִם שָׁם מַיִם אֵשׁ וּמַיִם שֶׁעֵרְבָן זֶה בָּזֶה וְעָשָׂה מֵהֶם שָׁמַיִם: (ס״א שָׁמַיִם. שָׁם מַיִם דָּבָר אַחֵר אֵשׁ וּמַיִם:)

(ט) וַיֹּ֣אמֶר אֱלֹהִ֗ים יִקָּו֨וּ הַמַּ֜יִם מִתַּ֤חַת הַשָּׁמַ֙יִם֙ אֶל־מָק֣וֹם אֶחָ֔ד וְתֵרָאֶ֖ה הַיַּבָּשָׁ֑ה וַֽיְהִי־כֵֽן׃

ט וַאֲמַר יְיָ, יִתְכַּנְּשׁוּן מַיָּא מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא לַאֲתַר חַד, וְתִתַּחְזֵי, יַבֶּשְׁתָּא; וַהֲוָה כֵן.

רש"י ◂ **יִקָּווּ הַמַּיִם.** הָיוּ שְׁטוּחִים עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ וְהִקְוָם בָּאוֹקְיָנוֹס הוּא הַיָּם הַגָּדוֹל שֶׁבְּכָל הַיַּמִּים:

(י) וַיִּקְרָ֨א אֱלֹהִ֤ים ׀ לַיַּבָּשָׁה֙ אֶ֔רֶץ וּלְמִקְוֵ֥ה הַמַּ֖יִם קָרָ֣א יַמִּ֑ים וַיַּ֥רְא אֱלֹהִ֖ים כִּי־טֽוֹב׃

י וּקְרָא יְיָ לְיַבֶּשְׁתָּא אַרְעָא, וּלְבֵית כְּנִישַׁת מַיָּא קְרָא יַמֵּי; וַחֲזָא יְיָ, אֲרֵי טָב.

רש"י ◂ **קָרָא יַמִּים.** וַהֲלֹא יָם אֶחָד הוּא אֶלָּא אֵינוֹ דוֹמֶה טַעַם דָּג הָעוֹלֶה מִן הַיָּם בְּעַכּוֹ לְדָג הָעוֹלֶה מִן הַיָּם בְּאַסְפַּמְיָא:

(יא) ~~וַיֹּ֣אמֶר אֱלֹהִ֗ים תַּֽדְשֵׁ֤א~~ הָאָ֙רֶץ֙ דֶּ֔שֶׁא עֵ֚שֶׂב מַזְרִ֣יעַ זֶ֔רַע עֵ֣ץ פְּרִ֞י עֹ֤שֶׂה פְּרִי֙ לְמִינ֔וֹ אֲשֶׁ֥ר זַרְעוֹ־ב֖וֹ עַל־הָאָ֑רֶץ וַֽיְהִי־כֵֽן׃

יא ~~וַאֲמַר יְיָ, תַּדְאֵית~~ אַרְעָא דִּתְאָה עִסְבָּא דְּבַר זַרְעֵיהּ מִזְדְּרַע, אִילַן פֵּירִין עָבֵיד פֵּירִין לִזְנֵיהּ, דְּבַר זַרְעֵיהּ בֵּיהּ עַל אַרְעָא; וַהֲוָה כֵן.

רש"י ◂ **תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב.** לֹא דֶשֶׁא לְשׁוֹן עֵשֶׂב וְלֹא עֵשֶׂב לְשׁוֹן דֶּשֶׁא וְלֹא הָיָה לְשׁוֹן הַמִּקְרָא לוֹמַר תַּעֲשִׂיב הָאָרֶץ שֶׁמִּינֵי דְשָׁאִין מְחוּלָּקִין כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ נִקְרָא עֵשֶׂב פְּלוֹנִי וְאֵין לָשׁוֹן לַמְדַבֵּר לוֹמַר דֶּשֶׁא פְּלוֹנִי שֶׁלְּשׁוֹן דֶּשֶׁא הוּא לְבִישַׁת הָאָרֶץ בַּעֲשָׂבִים כְּשֶׁהִיא מִתְמַלֵּאת בִּדְשָׁאִים: **תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ.** תִּתְמַלֵּא וְתִתְכַּסֶּה לְבוּשׁ עֲשָׂבִים בִּלְשׁוֹן לַעַ״ז נִקְרָא דֶּשֶׁא אַרְבְּ״ץ כֻּלָּן בְּעִרְבּוּבְיָא וְכָל שֹׁרֶשׁ לְעַצְמוֹ נִקְרָא עֵשֶׂב: **מַזְרִיעַ זֶרַע.** שֶׁיִּגָּדֵל בּוֹ זֶרַע לִזְרוֹעַ מִמֶּנּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר: **עֵץ פְּרִי.** שֶׁיְּהֵא טַעַם הָעֵץ כְּטַעַם הַפְּרִי וְהִיא לֹא עָשְׂתָה כֵּן אֶלָּא וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ וְגוֹ׳ וְעֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי וְלֹא הָעֵץ פְּרִי לְפִיכָךְ כְּשֶׁנִּתְקַלֵּל אָדָם עַל עֲוֹנוֹ נִפְקְדָה גַּם הִיא עַל עֲוֹנָהּ (ס״א אֵינוֹ ודו״ק) וְנִתְקַלְּלָה: **אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ.** הֵן גַּרְעִינֵי כָּל פְּרִי שֶׁמֵּהֶן הָאִילָן צוֹמֵחַ כְּשֶׁנּוֹטְעִין אוֹתוֹ:

(יב) וַתּוֹצֵ֨א הָאָ֜רֶץ דֶּ֠שֶׁא עֵ֣שֶׂב מַזְרִ֤יעַ זֶ֙רַע֙ לְמִינֵ֔הוּ וְעֵ֧ץ עֹֽשֶׂה־פְּרִ֛י אֲשֶׁ֥ר זַרְעוֹ־ב֖וֹ לְמִינֵ֑הוּ וַיַּ֥רְא אֱלֹהִ֖ים כִּי־טֽוֹב׃

יב וְאַפֵּיקַת אַרְעָא דִּתְאָה עִסְבָּא דְּבַר זַרְעֵיהּ מִזְדְּרַע, לִזְנוֹהִי, וְאִילַן עָבֵיד פֵּירִין דְּבַר זַרְעֵיהּ בֵּיהּ, לִזְנוֹהִי; וַחֲזָא יְיָ, אֲרֵי טָב.

(יג) וַֽיְהִי־עֶ֥רֶב וַֽיְהִי־בֹ֖קֶר י֥וֹם שְׁלִישִֽׁי׃ פ

יג וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צְפַר, יוֹם תְּלִיתָאי.

(יד) וַיֹּ֣אמֶר אֱלֹהִ֗ים יְהִ֤י מְאֹרֹת֙ בִּרְקִ֣יעַ הַשָּׁמַ֔יִם לְהַבְדִּ֕יל בֵּ֥ין הַיּ֖וֹם וּבֵ֣ין הַלָּ֑יְלָה וְהָי֤וּ לְאֹתֹת֙ וּלְמ֣וֹעֲדִ֔ים וּלְיָמִ֖ים וְשָׁנִֽים׃

יד וַאֲמַר יְיָ, יְהוֹן נְהוֹרִין בִּרְקִיעָא דִּשְׁמַיָּא, לְאַפְרָשָׁא, בֵּין יְמָמָא וּבֵין לֵילְיָא; וִיהוֹן לְאָתִין וּלְזִמְנִין, וּלְמִמְנֵי בְהוֹן יוֹמִין וּשְׁנִין.

רש"י ◂ **יְהִי מְאֹרֹת וְגוֹ׳.** מִיּוֹם רִאשׁוֹן נִבְרְאוּ וּבִרְבִיעִי צִוָּה עֲלֵיהֶם לְהִתָּלוֹת בָּרָקִיעַ וְכֵן כָּל תּוֹלְדוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ נִבְרְאוּ מִיּוֹם רִאשׁוֹן וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִקְבַּע בַּיּוֹם שֶׁנִּגְזַר עָלָיו הוּא שֶׁכָּתוּב אֶת הַשָּׁמַיִם לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם וְאֵת הָאָרֶץ לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֶיהָ: **יְהִי מְאֹרֹת.** חָסֵר וָי״ו כְּתִיב עַל שֶׁהוּא יוֹם מְאֵרָה לִפּוֹל אַסְכָּרָה בַּתִּינוֹקוֹת הוּא שֶׁשָּׁנִינוּ בָּרְבִיעִי הָיוּ מִתְעַנִּים עַל אַסְכָּרָה שֶׁלֹּא תִּפּוֹל בַּתִּינוֹקוֹת: **לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלָּיְלָה.** מִשֶּׁנִּגְנַז הָאוֹר הָרִאשׁוֹן אֲבָל בְּשִׁבְעַת יְמֵי בְרֵאשִׁית שִׁמְּשׁוּ הָאוֹר וְהַחֹשֶׁךְ הָרִאשׁוֹנִים יַחַד בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה: **וְהָיוּ לְאֹתֹת.** כְּשֶׁהַמְּאוֹרוֹת לוֹקִין סִימָן רַע הוּא לָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה י׳) מֵאוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אַל תֵּחָתּוּ בַּעֲשׂוֹתְכֶם רְצוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין אַתֶּם צְרִיכִין לִדְאוֹג מִן הַפּוּרְעָנוּת: **וּלְמוֹעֲדִים.** עַל שֵׁם הֶעָתִיד שֶׁעֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לְהִצְטַוּוֹת עַל הַמּוֹעֲדוֹת וְהֵם נִמְנִים לְמוֹלַד הַלְּבָנָה: **וּלְיָמִים.** שִׁמּוּשׁ הַחַמָּה חֲצִי יוֹם וְשִׁמּוּשׁ הַלְּבָנָה חֶצְיוֹ הֲרֵי יוֹם שָׁלֵם: **וְשָׁנִים.** לְסוֹף שס״ה יָמִים (ס״א וּרְבִיעַ יוֹם) יִגְמְרוּ מַהֲלָכָן בִּשְׁנֵים עָשָׂר מַזָּלוֹת הַמְשָׁרְתִים אוֹתָם וְהוּא שָׁנָה: (ס״א וְהוּא שס״ה יוֹם וּרְבִיעַ יוֹם) וְחוֹזְרִים וּמַתְחִילִים פַּעַם שְׁנִיָּה לְסַבֵּב בַּגַּלְגַּל כְּמַהֲלָכָן הָרִאשׁוֹן:

(טו) וְהָי֤וּ לִמְאוֹרֹת֙ בִּרְקִ֣יעַ הַשָּׁמַ֔יִם לְהָאִ֖יר עַל־הָאָ֑רֶץ וַֽיְהִי־כֵֽן׃

טו וִיהוֹן לִנְהוֹרִין בִּרְקִיעָא דִּשְׁמַיָּא, לְאַנְהָרָא עַל אַרְעָא; וַהֲוָה כֵן.

רש"י ◂ **וְהָיוּ לִמְאוֹרֹת.** עוֹד זֹאת יְשַׁמְּשׁוּ שֶׁיָּאִירוּ לָעוֹלָם:

(טז) וַיַּ֣עַשׂ אֱלֹהִ֔ים אֶת־שְׁנֵ֥י הַמְּאֹרֹ֖ת הַגְּדֹלִ֑ים אֶת־הַמָּא֤וֹר הַגָּדֹל֙ לְמֶמְשֶׁ֣לֶת הַיּ֔וֹם וְאֶת־הַמָּא֤וֹר הַקָּטֹן֙ לְמֶמְשֶׁ֣לֶת הַלַּ֔יְלָה וְאֵ֖ת הַכּוֹכָבִֽים׃

טז וַעֲבַד יְיָ, יָת תְּרֵין נְהוֹרַיָּא רַבְרְבַיָּא: יָת נְהוֹרָא רַבָּא, לְמִשְׁלַט בִּימָמָא, וְיָת נְהוֹרָא זְעֵירָא לְמִשְׁלַט בְּלֵילְיָא, וְיָת כּוֹכְבַיָּא.

רש"י ◂ **הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים.** שָׁוִים נִבְרְאוּ וְנִתְמַעֲטָה הַלְּבָנָה עַל שֶׁקִּטְרְגָה וְאָמְרָה אִי אֶפְשָׁר לִשְׁנֵי מְלָכִים שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בְּכֶתֶר אֶחָד: **וְאֵת הַכּוֹכָבִים.** עַל יְדֵי שֶׁמִּעֵט אֶת הַלְּבָנָה הִרְבָּה צְבָאֶיהָ לְהָפִיס דַּעְתָּהּ:

(יז) וַיִּתֵּ֥ן אֹתָ֛ם אֱלֹהִ֖ים בִּרְקִ֣יעַ הַשָּׁמָ֑יִם לְהָאִ֖יר עַל־הָאָֽרֶץ׃

יז וִיהַב יָתְהוֹן יְיָ, בִּרְקִיעָא דִּשְׁמַיָּא, לְאַנְהָרָא, עַל אַרְעָא.

(יח) וְלִמְשֹׁל֙ בַּיּ֣וֹם וּבַלַּ֔יְלָה וּֽלֲהַבְדִּ֔יל בֵּ֥ין הָא֖וֹר וּבֵ֣ין הַחֹ֑שֶׁךְ וַיַּ֥רְא אֱלֹהִ֖ים כִּי־טֽוֹב׃

יח וּלְמִשְׁלַט, בִּימָמָא וּבְלֵילְיָא, וּלְאַפְרָשָׁא, בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין חֲשׁוֹכָא; וַחֲזָא יְיָ, אֲרֵי טָב.

(יט) וַֽיְהִי־עֶ֥רֶב וַֽיְהִי־בֹ֖קֶר י֥וֹם רְבִיעִֽי׃ פ

יט וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צְפַר, יוֹם רְבִיעָאי.

(כ) וַיֹּ֣אמֶר אֱלֹהִ֔ים יִשְׁרְצ֣וּ הַמַּ֔יִם שֶׁ֖רֶץ נֶ֣פֶשׁ חַיָּ֑ה וְעוֹף֙ יְעוֹפֵ֣ף עַל־הָאָ֔רֶץ עַל־פְּנֵ֖י רְקִ֥יעַ הַשָּׁמָֽיִם׃

כ וַאֲמַר יְיָ יִרְחֲשׁוּן מַיָּא, רְחֵישׁ נַפְשָׁא חַיְתָא; וְעוֹפָא יְפָרַח עַל אַרְעָא, עַל אַפֵּי רְקִיעַ שְׁמַיָּא.

רש"י ◂ **נֶפֶשׁ חַיָּה.** שֶׁיְּהֵא בָהּ חִיּוּת: **שֶׁרֶץ.** כָּל דָּבָר חַי שֶׁאֵינוֹ גָבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ קָרוּי שֶׁרֶץ: **בָּעוֹף.** כְּגוֹן זְבוּבִים בַּשְּׁקָצִים. כְּגוֹן נְמָלִים וְחִפּוּשִׁין וְתוֹלָעִים. וּבַבְּרִיּוֹת כְּגוֹן חוֹלֶד וְעַכְבָּר וְחוֹמֶט וְכַיּוֹצֵא בָהֶם וְכָל הַדָּגִים:

(כא) וַיִּבְרָ֣א אֱלֹהִ֔ים אֶת־הַתַּנִּינִ֖ם הַגְּדֹלִ֑ים וְאֵ֣ת כָּל־נֶ֣פֶשׁ הַֽחַיָּ֣ה ׀ הָֽרֹמֶ֡שֶׂת אֲשֶׁר֩ שָׁרְצ֨וּ הַמַּ֜יִם לְמִֽינֵהֶ֗ם וְאֵ֨ת כָּל־ע֤וֹף כָּנָף֙ לְמִינֵ֔הוּ וַיַּ֥רְא אֱלֹהִ֖ים כִּי־טֽוֹב׃

כא וּבְרָא יְיָ, יָת תַּנִּינַיָּא רַבְרְבַיָּא; וְיָת כָּל נַפְשָׁא חַיְתָא דְּרָחְשָׁא דְּאַרְחִישׁוּ מַיָּא לִזְנֵיהוֹן, וְיָת כָּל עוֹפָא דְּפָרַח לִזְנוֹהִי, וַחֲזָא יְיָ, אֲרֵי טָב.

רש"י ◂ **הַתַּנִּינִם.** דָּגִים גְּדוֹלִים שֶׁבַּיָּם וּבְדִבְרֵי אַגָּדָה הוּא לִוְיָתָן וּבֶן זוּגוֹ שֶׁבְּרָאָם זָכָר וּנְקֵבָה וְהָרַג אֶת הַנְּקֵבָה וּמְלָחָהּ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא שֶׁאִם יִפְרוּ וְיִרְבּוּ לֹא יִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בִּפְנֵיהֶם. **נֶפֶשׁ חַיָּה.** נֶפֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חִיּוּת:

(כב) וַיְבָ֧רֶךְ אֹתָ֛ם אֱלֹהִ֖ים לֵאמֹ֑ר פְּר֣וּ וּרְב֗וּ וּמִלְא֤וּ אֶת־הַמַּ֙יִם֙ בַּיַּמִּ֔ים וְהָע֖וֹף יִ֥רֶב בָּאָֽרֶץ׃

כב וּבָרֵיךְ יָתְהוֹן יְיָ, לְמֵימַר: פּוּשׁוּ וּסְגוֹ, וּמְלוֹ יָת מַיָּא בְּיַמְמַיָּא, וְעוֹפָא, יִסְגֵּי בְּאַרְעָא.

רש"י ◂ **וַיְבָרֶךְ אוֹתָם.** לְפִי שֶׁמְּחַסְּרִים אוֹתָם וְצָדִין מֵהֶם וְאוֹכְלִין אוֹתָם הוּצְרְכוּ לִבְרָכָה וְאַף הַחַיּוֹת הוּצְרְכוּ לִבְרָכָה אֶלָּא מִפְּנֵי הַנָּחָשׁ שֶׁעָתִיד לְקַלָּלָה לְכָךְ לֹא בֵרְכָן שֶׁלֹּא יְהֵא הוּא בִּכְלָל: **פְּרוּ.** לְשׁוֹן פְּרִי כְּלוֹמַר עֲשׂוּ פֵּרוֹת: **וּרְבוּ.** אִם לֹא אָמַר אֶלָּא פְּרוּ הָיָה אֶחָד מוֹלִיד אֶחָד וְלֹא יוֹתֵר וּבָא וּרְבוּ שֶׁאֶחָד מוֹלִיד הַרְבֵּה:

(כג) וַֽיְהִי־עֶ֥רֶב וַֽיְהִי־בֹ֖קֶר י֥וֹם חֲמִישִֽׁי׃ פ

כג וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צְפַר, יוֹם חֲמִישָׁאי.

(כד) וַיֹּ֣אמֶר אֱלֹהִ֗ים תּוֹצֵ֨א הָאָ֜רֶץ נֶ֤פֶשׁ חַיָּה֙ לְמִינָ֔הּ בְּהֵמָ֥ה וָרֶ֛מֶשׂ וְחַֽיְתוֹ־אֶ֖רֶץ לְמִינָ֑הּ וַֽיְהִי־כֵֽן׃

כד וַאֲמַר יְיָ, תַּפֵּיק אַרְעָא נַפְשָׁא חַיְתָא לִזְנַהּ, בְּעִיר וּרְחֵישׁ וְחַיַּת אַרְעָא, לִזְנַהּ; וַהֲוָה כֵן.

רש"י ◂ **תּוֹצֵא הָאָרֶץ.** הוּא שֶׁפֵּרַשְׁתִּי שֶׁהַכֹּל נִבְרָא מִיּוֹם רִאשׁוֹן וְלֹא הוּצְרְכוּ אֶלָּא לְהוֹצִיאָם: **נֶפֶשׁ חַיָּה.** שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חִיּוּת: **וָרֶמֶשׂ.** הֵם שְׁרָצִים שֶׁהֵם נְמוּכִים וְרוֹמְשִׁים עַל הָאָרֶץ וְנִרְאִים כְּאִלּוּ נִגְרָרִים שֶׁאֵין הִלּוּכָן נִכָּר כָּל לְשׁוֹן רֶמֶשׂ וְשֶׁרֶץ בִּלְשׁוֹנֵנוּ קוּנְמוּ״בְרִישׁ:

(כה) וַיַּ֣עַשׂ אֱלֹהִים֩ אֶת־חַיַּ֨ת הָאָ֜רֶץ לְמִינָ֗הּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה֙ לְמִינָ֔הּ וְאֵ֛ת כָּל־רֶ֥מֶשׂ הָֽאֲדָמָ֖ה לְמִינֵ֑הוּ וַיַּ֥רְא אֱלֹהִ֖ים כִּי־טֽוֹב׃

כה וַעֲבַד יְיָ יָת חַיַּת אַרְעָא לִזְנַהּ, וְיָת בְּעִירָא לִזְנַהּ, וְיָת כָּל רִחְשָׁא דְּאַרְעָא, לִזְנוֹהִי; וַחֲזָא יְיָ, אֲרֵי טָב.

רש"י ◂ **וַיַּעַשׂ.** תִּקְּנָם בִּצְבְיוֹנָם בְּתִקּוּנָן וּבְקוֹמָתָן:

(כו) וַיֹּ֣אמֶר אֱלֹהִ֔ים נַֽעֲשֶׂ֥ה אָדָ֛ם בְּצַלְמֵ֖נוּ כִּדְמוּתֵ֑נוּ וְיִרְדּוּ֩ בִדְגַ֨ת הַיָּ֜ם וּבְע֣וֹף הַשָּׁמַ֗יִם וּבַבְּהֵמָה֙ וּבְכָל־הָאָ֔רֶץ וּבְכָל־הָרֶ֖מֶשׂ הָֽרֹמֵ֥שׂ עַל־הָאָֽרֶץ׃

כו וַאֲמַר יְיָ, נַעְבֵּיד אֱנָשָׁא בְּצַלְמַנָא כִּדְמוּתַנָא; וְיִשְׁלְטוּן בְּנוּנֵי יַמָּא וּבְעוֹפָא דִּשְׁמַיָּא, וּבִבְעִירָא, וּבְכָל אַרְעָא, וּבְכָל רִחְשָׁא, דְּרָחֵישׁ עַל אַרְעָא.

רש"י ◂ **נַעֲשֶׂה אָדָם.** עַנְוְתָנוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָמַדְנוּ מִכָּאן לְפִי שֶׁהָאָדָם הוּא בִּדְמוּת הַמַּלְאָכִים וְיִתְקַנְּאוּ בוֹ לְפִיכָךְ נִמְלַךְ בָּהֶם וּכְשֶׁהוּא דָן אֶת הַמְּלָכִים הוּא נִמְלָךְ בְּפָמַלְיָא שֶׁלּוֹ שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּאַחְאָב שֶׁאָמַר לוֹ מִיכָה רָאִיתִי אֶת ה׳ יוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם עוֹמֵד עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ וְכִי יֵשׁ יָמִין וּשְׂמֹאל לְפָנָיו אֶלָּא אֵלּוּ מַיְמִינִים לִזְכוּת וְאֵלּוּ מַשְׂמְאִילִים לְחוֹבָה. וְכֵן בִּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָּמָא וּמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֶלְתָּא אַף כָּאן בְּפָמַלְיָא שֶׁלּוֹ נָטַל רְשׁוּת אָמַר לָהֶם יֵשׁ בָּעֶלְיוֹנִים כִּדְמוּתִי אִם אֵין כִּדְמוּתִי בַּתַּחְתּוֹנִים הֲרֵי יֵשׁ קִנְאָה בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: **נַעֲשֶׂה אָדָם.** אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא סִיְּעוּהוּ בִּיצִירָתוֹ וְיֵשׁ מָקוֹם לָאֶפִּיקוֹרְסִים לִרְדּוֹת לֹא נִמְנַע הַכָּתוּב מִלְּלַמֵּד דֶּרֶךְ אֶרֶץ וּמִדַּת עֲנָוָה שֶׁיְּהֵא הַגָּדוֹל נִמְלָךְ וְנוֹטֵל רְשׁוּת מִן הַקָּטָן וְאִם כָּתַב אֶעֱשֶׂה אָדָם לֹא לִמַּדְנוּ שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִם בֵּית דִּינוֹ אֶלָּא עִם עַצְמוֹ וּתְשׁוּבָתוֹ כָּתַב בְּצִדּוֹ וַיִּבְרָא אֶת הָאָדָם וְלֹא כָתַב וַיִּבְרְאוּ: **בְּצַלְמֵנוּ.** בִּדְפוּס שֶׁלָּנוּ: **כִּדְמוּתֵנוּ.** לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל: **וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם.** יֵשׁ בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן רִדּוּי וּלְשׁוֹן יְרִידָה זָכָה רוֹדֶה בַּחַיּוֹת וּבַבְּהֵמוֹת לֹא זָכָה נַעֲשֶׂה יָרוּד לִפְנֵיהֶם וְהַחַיָּה מוֹשֶׁלֶת בּוֹ:

(כז) וַיִּבְרָ֨א אֱלֹהִ֤ים ׀ אֶת־הָֽאָדָם֙ בְּצַלְמ֔וֹ בְּצֶ֥לֶם אֱלֹהִ֖ים בָּרָ֣א אֹת֑וֹ זָכָ֥ר וּנְקֵבָ֖ה בָּרָ֥א אֹתָֽם׃

כז וּבְרָא יְיָ יָת אָדָם בְּצַלְמֵיהּ, בִּצְלֵם אֱלֹהִים בְּרָא יָתֵיהּ: דְּכַר וְנוּקְבָא, בְּרָא יָתְהוֹן.

רש"י ◂ **וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ.** בִּדְפוּס הֶעָשׂוּי לוֹ שֶׁהַכֹּל נִבְרָא בְּמַאֲמָר וְהוּא נִבְרָא בְּיָדַיִם שֶׁנֶּאֱמַר וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּכָה נַעֲשָׂה בְחוֹתָם כְּמַטְבֵּעַ הֶעָשׂוּיָה עַל יְדֵי רוֹשֶׁם שֶׁקּוֹרִין קוּנְיָי״וּ וְכֵן הוּא אוֹמֵר תִּתְהַפֵּךְ כְּחֹמֶר חוֹתָם: **בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אוֹתוֹ.** פֵּרֵשׁ לְךָ שֶׁאוֹתוֹ צֶלֶם הַמְתוּקָּן לוֹ צֶלֶם דְּיוֹקַן יוֹצְרוֹ הוּא: **זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם.** וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעוֹתָיו וְגוֹ׳ בְּמִדְרַשׁ אַגָּדָה שֶׁבְּרָאוֹ שְׁנֵי פַרְצוּפִים בִּבְרִיָּה רִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ חֲלָקוֹ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא כָּאן הוֹדִיעֲךָ שֶׁנִּבְרְאוּ שְׁנֵיהֶם בַּשִּׁשִּׁי וְלֹא פֵרֵשׁ לְךָ כֵּיצַד בְּרִיָּתָן וּפֵרֵשׁ לְךָ בְּמָקוֹם אַחֵר:

(כח) וַיְבָ֣רֶךְ אֹתָם֮ אֱלֹהִים֒ וַיֹּ֨אמֶר לָהֶ֜ם אֱלֹהִ֗ים פְּר֥וּ וּרְב֛וּ וּמִלְא֥וּ אֶת־הָאָ֖רֶץ וְכִבְשֻׁ֑הָ וּרְד֞וּ בִּדְגַ֤ת הַיָּם֙ וּבְע֣וֹף הַשָּׁמַ֔יִם וּבְכָל־חַיָּ֖ה הָֽרֹמֶ֥שֶׂת עַל־הָאָֽרֶץ׃

כח וּבָרֵיךְ יָתְהוֹן, יְיָ, וַאֲמַר לְהוֹן יְיָ פּוּשׁוּ וּסְגוֹ וּמְלוֹ יָת אַרְעָא, וּתְקוֹפוּ עֲלַהּ; וּשְׁלוֹטוּ בְּנוּנֵי יַמָּא, וּבְעוֹפָא דִּשְׁמַיָּא, וּבְכָל חַיְתָא, דְּרָחְשָׁא עַל אַרְעָא.

רש"י ◂ **וְכִבְשֻׁהָ.** חָסֵר וָי״ו לְלַמֶּדְךָ שֶׁהַזָּכָר כּוֹבֵשׁ אֶת הַנְּקֵבָה שֶׁלֹּא תְּהֵא יַצְאָנִית וְעוֹד לְלַמֶּדְךָ שֶׁהָאִישׁ שֶׁדַּרְכּוֹ לִכְבּוֹשׁ מְצֻוֶּה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה וְלֹא הָאִשָּׁה:

(כט) וַיֹּ֣אמֶר אֱלֹהִ֗ים הִנֵּה֩ נָתַ֨תִּי לָכֶ֜ם אֶת־כָּל־עֵ֣שֶׂב ׀ זֹרֵ֣עַ זֶ֗רַע אֲשֶׁר֙ עַל־פְּנֵ֣י כָל־הָאָ֔רֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵ֛ץ אֲשֶׁר־בּ֥וֹ פְרִי־עֵ֖ץ זֹרֵ֣עַ זָ֑רַע לָכֶ֥ם יִֽהְיֶ֖ה לְאָכְלָֽה׃

כט וַאֲמַר יְיָ, הָא יְהָבִית לְכוֹן יָת כָּל עִסְבָּא דְּבַר זַרְעֵיהּ מִזְדְּרַע דְּעַל אַפֵּי כָל אַרְעָא, וְיָת כָּל אִילָנָא דְּבֵיהּ פֵּירֵי אִילָנָא, דְּבַר זַרְעֵיהּ מִזְדְּרַע: לְכוֹן יְהֵי, לְמֵיכָל.

רש"י ◂ **לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָה וּלְכָל חַיַּת הָאָרֶץ.** הִשְׁוָה לָהֶם בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת לְמַאֲכָל וְלֹא הִרְשָׁה לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ לְהָמִית בְּרִיָּה וְלֶאֱכוֹל בָּשָׂר אַךְ כָּל יֶרֶק עֵשֶׂב יֹאכְלוּ יַחַד כֻּלָּם וּכְשֶׁבָּאוּ בְנֵי נֹחַ הִתִּיר לָהֶן בָּשָׂר שֶׁנֶּאֱמַר כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי וְגוֹ׳ כְּיֶרֶק עֵשֶׂב שֶׁהִתַּרְתִּי לְאָדָם הָרִאשׁוֹן נָתַתִּי לָכֶם אֶת כֹּל:

(ל) וּֽלְכָל־חַיַּ֣ת הָ֠אָרֶץ וּלְכָל־ע֨וֹף הַשָּׁמַ֜יִם וּלְכֹ֣ל ׀ רוֹמֵ֣שׂ עַל־הָאָ֗רֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ֙ נֶ֣פֶשׁ חַיָּ֔ה אֶת־כָּל־יֶ֥רֶק עֵ֖שֶׂב לְאָכְלָ֑ה וַֽיְהִי־כֵֽן׃

ל וּלְכָל חַיַּת אַרְעָא וּלְכָל עוֹפָא דִּשְׁמַיָּא וּלְכֹל דְּרָחֵישׁ עַל אַרְעָא, דְּבֵיהּ נַפְשָׁא חַיְתָא, יָת כָּל יְרוֹק עִסְבָּא, לְמֵיכַל; וַהֲוָה כֵן.

(לא) וַיַּ֤רְא אֱלֹהִים֙ אֶת־כָּל־אֲשֶׁ֣ר עָשָׂ֔ה וְהִנֵּה־ט֖וֹב מְאֹ֑ד וַֽיְהִי־עֶ֥רֶב וַֽיְהִי־בֹ֖קֶר י֥וֹם הַשִּׁשִּֽׁי׃ פ

לא וַחֲזָא יְיָ יָת כָּל דַּעֲבַד, וְהָא תַּקִּין לַחְדָּא; וַהֲוָה רְמַשׁ וַהֲוָה צְפַר, יוֹם שְׁתִיתָאי.

רש"י ◂ **יוֹם הַשִּׁשִּׁי.** הוֹסִיף ה׳ בַּשִּׁשִּׁי בִּגְמַר מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית לוֹמַר שֶׁהִתְנָה עִמָּהֶם עַל מְנָת שֶׁיְּקַבְּלוּ עֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. דָּבָר אַחֵר יוֹם הַשִּׁשִּׁי כֻּלָּם תְּלוּיִם וְעוֹמְדִים עַד יוֹם הַשִּׁשִּׁי הוּא שִׁשִּׁי בְּסִיוָן (ס״א שֶׁבְּיוֹם ו׳ בְּסִיוָן שֶׁקִּבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה נִתְחַזְּקוּ כָּל יְצִירַת בְּרֵאשִׁית וְנֶחְשָׁב כְּאִלּוּ נִבְרָא הָעוֹלָם עַתָּה וְזֶהוּ יוֹם הַשִּׁשִּׁי בְּהֵ״א שֶׁאוֹתוֹ יוֹם ו׳ בְּסִיוָן) הַמּוּכָן לְמַתַּן תּוֹרָה:

ב (א) וַיְכֻלּ֛וּ הַשָּׁמַ֥יִם וְהָאָ֖רֶץ וְכָל־צְבָאָֽם׃

א וְאִשְׁתַּכְלַלוּ שְׁמַיָּא וְאַרְעָא, וְכָל חֵילֵיהוֹן.

(ב) וַיְכַ֤ל אֱלֹהִים֙ בַּיּ֣וֹם הַשְּׁבִיעִ֔י מְלַאכְתּ֖וֹ אֲשֶׁ֣ר עָשָׂ֑ה וַיִּשְׁבֹּת֙ בַּיּ֣וֹם הַשְּׁבִיעִ֔י מִכָּל־מְלַאכְתּ֖וֹ אֲשֶׁ֥ר עָשָֽׂה׃

ב וְשֵׁיצִי יְיָ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה, עֲבִידְתֵיהּ דַּעֲבַד; וְנָח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה, מִכָּל עֲבִידְתֵיהּ דַּעֲבַד.

רש"י ◂ **וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי.** רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר בָּשָׂר וָדָם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ עִתָּיו וּרְגָעָיו צָרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחוֹל עַל הַקֹּדֶשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיּוֹדֵעַ עִתָּיו וּרְגָעָיו נִכְנָס בּוֹ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה וְנִרְאֶה כְּאִלּוּ כִּלָּה בוֹ בַּיּוֹם. דָּבָר אַחֵר מַה הָיָה הָעוֹלָם חָסֵר מְנוּחָה בָּאת שַׁבָּת בָּאת מְנוּחָה כָּלְתָה וְנִגְמְרָה הַמְּלָאכָה:

(ג) וַיְבָ֤רֶךְ אֱלֹהִים֙ אֶת־י֣וֹם הַשְּׁבִיעִ֔י וַיְקַדֵּ֖שׁ אֹת֑וֹ כִּ֣י ב֤וֹ שָׁבַת֙ מִכָּל־מְלַאכְתּ֔וֹ אֲשֶׁר־בָּרָ֥א אֱלֹהִ֖ים לַעֲשֽׂוֹת׃ פ

ג וּבָרֵיךְ יְיָ יָת יוֹמָא שְׁבִיעָאָה, וְקַדֵּישׁ יָתֵיהּ: אֲרֵי בֵיהּ נָח מִכָּל עֲבִידְתֵיהּ, דִּבְרָא יְיָ לְמֶעְבַּד.

רש"י ◂ **וַיְבָרֶךְ וַיְקַדֵּשׁ.** בֵּרְכוֹ בַּמָּן שֶׁכָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ יָרַד לָהֶם עֹמֶר לַגֻּלְגֹּלֶת וּבַשִּׁשִּׁי לֶחֶם מִשְׁנֶה וְקִדְּשׁוֹ בַּמָּן שֶׁלֹּא יָרַד כְּלָל בַּשַּׁבָּת וְהַמִּקְרָא כָּתוּב עַל הֶעָתִיד: **אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת.** הַמְּלָאכָה שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת בַּשַּׁבָּת כָּפַל וַעֲשָׂאָהּ בַּשִּׁשִּׁי כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה: